

Borba protiv "fake newsa": Hrvatska dobiva Muzej lažnih vijesti

---

MEDIJI (/PRETRAGA/MEDIJI) MUZEJ (/PRETRAGA/MUZEJ) LAŽNE VIJESTI (/PRETRAGA/LAŽNE VIJESTI)

04.10.2020. 3:28

Izvor:Hina

([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?
u=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10485671](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10485671))

(<https://twitter.com/home?status=https%3A%2F%2Fwww.hina.hr%2Fvijest%2F10485671>)

ZAGREB, 4. listopada 2020. (Hina) - Hrvatska će početkom listopada dobiti Muzej lažnih vijesti, u prvoj fazi zamišljen kao web stranica sa svjedočanstvima novinara i znanstvenika, bazom lažnih vijesti, alatima za razvoj medijske pismenosti i kritičkog razmišljanja te prepoznavanje i borbu protiv "fake newsa".

Začetnik projekta hrvatskog Muzeja lažnih vijesti Lordan Prelog, nekadašnji novinar i urednik, a sadašnji postdiplomant doktorskog studija informacijsko-komunikacijskih znanosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, ističe kako je taj projekt ujedno i svojevrsni doprinos globalnoj borbi protiv dezinformacija koje su, kako ocjenjuje, iznimno velika opasnost za demokraciju i razvoj otvorenih društava.

"Osobno, smatram da je najučinkovitija borba protiv 'fake newsa' daljnji razvoj kvalitetnog, odgovornog i na činjenicama utemeljenog novinarstva uz istovremeno osvještavanje građana o opasnosti i raširenosti lažnih vijesti, ali i njihovo poticanje na kritičko razmišljanje i potrebu medijskog opismenjavanja, naročito među mladima", ističe Prelog.

Dodaje kako je projekt Muzeja lažnih vijesti nastao na temelju višegodišnjeg rada Instituta za nove medije i elektroničku demokraciju (InMed) koji više od dvadeset godina organizira međunarodnu konferenciju Informacijska tehnologija i novinarstvo u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Prema njegovim riječima, InMed je jedina organizacija u Hrvatskoj član SOMA-e (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis), jedne od vodećih mreža institucija koje se bave otkrivanjem lažnih vijesti i modela njihova širenja.

No, kaže i kako, osim institucija, u definiranju "fake newsa" i borbi protiv lažnih vijesti veliku ulogu treba dodijeliti i istaknutim hrvatskim novinarima i medijskim stručnjacima među kojima su brojni već i najavili suradnju s Muzejem lažnih vijesti.

Svjedočanstava poznatih novinara i medijskih stručnjaka

"Jedna od preciznijih definicija 'lažnih vijesti' jest da je to namjerno stvaranje i dijeljenje lažnih i/ili manipuliranih informacija s namjerom da zavedu i upute javnost na krivi trag i s ciljem da se nanese šteta iz političkih ili osobnih razloga ili ostvarivanja materijalne koristi. No, vjerujem da će mnogima biti zanimljivo što bi, primjerice, legendarni Inoslav Bešker mogao napisati na temu povijesti lažnih vijesti, a profesorica Hrvatskih studija Jelena Jurišić u osvrtu na temu dezinformacija i vjerodostojnosti medija", otkriva Prelog.

Otkriva da mu je plan prikupiti što veći broj svjedočanstava poznatih novinara i eminentnih stručnjaka iz medija, komunikacija i ostalih srodnih područja koji su se u svome radu susreli s pojavom dezinformacija.

Prelog pritom namjerno ističe pojam "dezinformacija" jer smatra da je puno precizniji od kovanice "fake news" koju je popularizirao američki predsjednik Trump nakon predsjedničkih izbora 2016., mnogima tek tada poznat po iznošenju lažnih tvrdnji, nebuloza, teorija zavjere i nerijetko izrazito prostačkih uvreda.

"Claire Wardle, svjetski autoritet za provjeru činjenica, podijelila je 'lažne vijesti' u tri skupine. Prva je 'misinformation' - nenamjerne pogreške u tekstu ili interpretaciji statističkih podataka i slično, uključujući i čest slučaj kod nas kada netko satiru shvati ozbiljno. 'Disinformation' je u potpunosti izmišljen ili manipuliran sadržaj i namjerno stvaranje teorija zavjere ili neutemeljenih glasina čemu, nažalost, u Hrvatskoj sve više i gotovo svakodnevno svjedočimo. Naposljetku tu je i 'malinformation' - objava sadržaja s ciljem izravnog nanošenja štete pojedincu ili određenoj instituciji, poput tzv. revenge porna (montiranje tuđeg lica u scenama filmova za odrasle)", ističe Prelog.

Zrnce istine radi uverljivosti

Obilježja takvih lažnih vijesti su namjerna promjena konteksta, datuma i/ili vremena originalnog sadržaja. Radi uvjerljivosti obično sadrže "zrnce istine", točnu ili djelomično točnu manje važnu (pod)informaciju i to manje ili više vješto upakiranu u isfabriciran sadržaj koji vrlo lako može "informirati" neupućenog, neinformiranog i, nažalost, najčešće nedovoljno medijski "opismenjenog" korisnika.

Prva dva tipa lažnih vijesti najčešće se šire na društvenim mrežama, a javnost, pogotovo novinari, najveću pozornost trebaju posvetiti zadnjoj, najopasnijoj inačici "zloćudne informacije" jer upravo takve lažne vijesti mogu nanijeti najveću štetu pojedincu, kompaniji, nekoj organizaciji, pokretu, političkoj stranci i zaključno cijelom društvu. Naposljetku, štetu trpi i sam novinar ili medij koji "nasjedne" u nekritičkom prenošenju te vijesti, naglašava Prelog.

Projekt Muzeja lažnih vijesti nije komercijalan i u prvoj fazi je zamišljen kao web stranica na kojoj bi se svi zainteresirani građani, pogotovo mladi, mogli informirati i educirati o fenomenu dezinformacija u Hrvatskoj i svijetu, poručuje.

Planirana svjedočanstva poznatih novinara, medijskih i komunikoloških stručnjaka samo su "kamen temeljac" projekta, kazao je Prelog dodajući kako ima puno planova vezanih uz izradu kvizova, online tečaja, ilustriranih prikaza, ali i baze najpoznatijih lažnih vijesti. U ovoj pripremljenoj fazi web stranice Muzeja lažnih vijesti, vrijedno je istaknuti europske ankete o dezinformacijama na početku koronakrize početkom travnja koje pokazuju da je već tada gotovo polovica anketiranih naišla na neku zavaravajuću ili lažnu informaciju.

'Infodemija' dezinformacija i teorija zavjere

Primjerice, najčešće je bila riječ o tvrdnji da se "pijenjem većih količina vode možete riješiti infekcije" (35 posto), dok je gotovo četvrtina anketiranih naišla na informaciju da se isti efekt postiže grgljanjem soli, ili izbjegavanjem hladne hrane i pića. Anketa je također pokazala da 55 posto ispitanika ignorira lažne vijesti, ali i da njih 40 posto nije više sigurno što je točno, a što nije. No, među lažnim vijestima ima "bisera", a izdvajaju se one koje je utvrdio East StratCom, radna skupina Europske službe za vanjsko djelovanje (EEAS).

Prema tom istraživanju, neke od "najzabavnijih" dezinformacija su da se "380 Belgijanaca zarazilo koronavirusom tijekom masovnog grupnog seksa", slijedi kako je "uzrok epidemiji koronavirusa legalizacija homoseksualnih brakova" te zaključno na trećem mjestu da je "baba Vanga predvidjela da će Rusi pronaći lijek protiv koronavirusa". Ova posljednja lažna vijest je, barem tada, po sudu stručnjaka bila i najuvjerljivija. No, s druge strane, Prelog ističe i ozbiljne posljedice "fake newsa" navodeći kako je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) nedugo nakon izbijanja epidemije Covid-19 poplavu dezinformacija i teorija zavjere na internetu i u medijima nazvala "infodemijom".

"Dezinformacije ne samo da mogu štetiti, one imaju vrlo konkretne posljedice. Neistinama se napadaju vjerska uvjerenja, rasa, spolna orijentacija, politički ili drugi stavovi. Prema nekim istraživanjima, od posljedica dezinformacija vezanih za koronavirus do danas je diljem svijeta preminulo najmanje 800 osoba raznih dobi. Ljudi su pili etanol i izbjeljivač, pojavile su se i druge 'medicinske' preporuke", ističe Prelog. Dodaje i kako dezinformacije u pravilu ostvaruju i mnogostruko veći doseg od 'običnih' vijesti i kako nema brze i učinkovite strategije u borbi protiv fake newsa.

"Nema jednostavnoga rješenja, potrebno je raditi na razvijanju kritičkog razmišljanja građana. Povjerenje u medije i institucije države može se vratiti profesionalnim i prije svega etičnim obavljanjem novinarskog zanata te, naravno, razvojem medijske pismenosti svih slojeva društva" zaključuje Prelog.

Piše: Miroslav Edvin Habek

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije

(Hina) xmeh yam

VEZANE VIJESTI